

O'ZBEK VA YAPON TILLARIDA SUBYEKT VA OBYEKT KO'RSATKICHLARINING QIYOSIY TAHLILI

Amirova Yulduz Qodirjon qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti, Sharq filologiyasi fakulteti, Yapon filologiyasi kafedrasida yapon tili o'qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada agglyutinativ tillar oilasiga mansub bo'lgan o'zbek va yapon tillarida subyekt va obyekt ko'rsatkichlarining qiyosiy tahlili keltirilgan. Tadqiqot davomida o'zbek tilidagi tushum kelishigi va yapon tilidagi "o" zarrachasining funksional o'xshashliklari, shuningdek, yapon tilidagi "wa" va "ga" ko'rsatkichlarining o'zbek tilidagi ekvivalentlari tahlil qilingan. Natijalar har ikki tilning grammatik qurilishidagi o'ziga xosliklarni va tarjima jarayonidagi muhim jihatlarni ochib beradi.*

Kalit so'zlar: *agglyutinatsiya, subyekt, obyekt, tushum kelishigi, zarracha, o'zbek tili, yapon tili, tipologiya.*

Аннотация: *В данной статье представлен сравнительный анализ показателей субъекта и объекта в узбекском и японском языках, принадлежащих к семье агглютинативных языков. В ходе исследования анализируются функциональные сходства между винительным падежом в узбекском языке и частицей "о" в японском, а также эквиваленты японских показателей "wa" и "ga" в узбекском языке. Результаты раскрывают специфику грамматического строя обоих языков и важные аспекты в процессе перевода.*

Ключевые слова: *агглютинация, субъект, объект, винительный падеж, частица, узбекский язык, японский язык, типология.*

Abstract: *This article presents a comparative analysis of subject and object markers in the Uzbek and Japanese languages, both belonging to the family of agglutinative languages. The study analyzes the functional similarities between the accusative case in Uzbek and the "o" particle in Japanese, as well as the equivalents of the Japanese "wa" and "ga" markers in the Uzbek language. The results reveal the specifics of the grammatical structure of both languages and highlight significant aspects for the translation process.*

Keywords: *agglutination, subject, object, accusative case, particle, Uzbek language, Japanese language, typology.*

KIRISH

Mavzuning dolzarbligi. Zamonaviy qiyosiy tilshunoslikda agglyutinativ tillar tizimini o'rganish muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Xususan, turkiy tillar vakili bo'lgan o'zbek tili va tipologik jihatdan agglyutinativ xususiyatga ega yapon tilining grammatik qurilishini qiyosiy tahlil qilish ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Har ikki

til sintaktik jihatdan SOV (Subject–Object–Verb) modeliga asoslangan bo‘lsa-da, subyekt va obyekt ko‘rsatkichlarining funksional-semantik xususiyatlarida sezilarli tafovutlar mavjud. Ayniqsa, yapon tilidagi mavzu (topic) va grammatik subyekt (subject) o‘rtasidagi farqni o‘zbek tilidagi vositalar bilan qiyoslash ushbu tillarning o‘ziga xos lisoniy tabiatini ochib berishga xizmat qiladi.

Muammoning o‘rganilganlik darajasi. O‘zbek tilshunosligida kelishik tizimi va gap bo‘laklari masalalari A. G‘ulomov, G‘. Abdurahmonov kabi olimlar tomonidan chuqur o‘rganilgan. Yapon tilshunosligida esa subyekt va obyekt ko‘rsatkichlari (joshi) muammosi turli nazariy yo‘nalishlar doirasida keng tadqiq etilgan. Shunga qaramay, o‘zbek va yapon tillarida subyekt va obyekt ko‘rsatkichlarining funksional muvofiqligini qiyosiy jihatdan kompleks o‘rganish yetarli darajada yoritilmagan.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari. Mazkur tezisning asosiy maqsadi o‘zbek va yapon tillarida subyekt va obyektни ifodalovchi grammatik ko‘rsatkichlarning o‘xshash va farqli jihatlarini aniqlash hamda ularning pragmatik rolini yoritishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

1. O‘zbek tilidagi tushum kelishigi va yapon tilidagi “o” (を) zarrachasining funksional xususiyatlarini qiyoslash;
2. Yapon tilidagi “ga” (が) va “wa” (は) ko‘rsatkichlarining o‘zbek tilida qanday vositalar orqali ifodalanishini tahlil qilish;
3. Har ikki tilda subyekt–obyekt munosabatlarining ma’no nozikliklarini aniqlash.

ASOSIY QISM

Obyekt ko‘rsatkichlari: tushum kelishigi va “o” (を)

O‘zbek tilidagi tushum kelishigi (-ni) va yapon tilidagi “o” (を) zarrachasi obyektни belgilashda o‘xshash sintaktik vazifani bajaradi. Biroq ular o‘rtasida muhim semantik tafovut mavjud.

O‘zbek tilida obyekt ko‘rsatkichi differensial xarakterga ega: obyekt aniq bo‘lsa -ni qo‘llanadi (Kitobni o‘qidim), noaniq bo‘lsa esa qo‘shimcha tushib qolishi mumkin (Kitob o‘qidim). Yapon tilida esa “o” zarrachasi ko‘p hollarda obyektning aniqlik darajasidan qat’i nazar qo‘llanadi (本を読みました).

Shunday qilib, o‘zbek tilida obyekt ko‘rsatkichi grammatik-semantik vazifani bajarsa, yapon tilida u asosan sintaktik bog‘lovchi vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

Subyekt ko‘rsatkichlari: “ga” (が) va bosh kelishik

Yapon tilidagi “ga” (が) zarrachasi grammatik subyektни ifodalaydi. O‘zbek tilida esa subyekt bosh kelishik (nol ko‘rsatkich) orqali ifodalanadi:

- Ame ga furu — Yomg‘ir yog‘moqda.

Har ikki til subyektни gapning grammatik markazi sifatida belgilaydi, biroq ifoda vositalari turlicha.

“wa” (は) zarrachasi va mavzu kategoriyasi

Yapon tilidagi “wa” (は) zarrachasi grammatik subyektini emas, balki gap mavzusini (topic) bildiradi. Bu kategoriya o‘zbek tilida maxsus grammatik ko‘rsatkichga ega emas va quyidagi vositalar orqali ifodalanadi:

- so‘z tartibi (mavzuni gap boshiga chiqarish),
- yuklamalar (“esa”, “bo‘lsa”),
- intonatsiya.

Masalan:

- Watashi wa talaba desu — Men esa talabaman.

Demak, yapon tilidagi “topic-comment” strukturasi o‘zbek tilida diskursiv vositalar orqali amalga oshadi.

TADQIQOT NATIJALARI

Tadqiqot natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Obyekt ifodasi: O‘zbek tilida tushum kelishigi differensial xususiyatga ega bo‘lib, aniqlik kategoriyasini bildiradi. Yapon tilida esa “o” zarrachasi asosan sintaktik vazifani bajaradi.

2. Subyekt kategoriyasi: Yapon tilida subyekt ikki xil ko‘rsatkich (“ga” va “wa”) orqali ifodalanadi. O‘zbek tilida esa bu farq grammatik emas, balki pragmatik vositalar orqali yuzaga chiqadi.

3. Pro-drop hodisasi: Har ikki til subyektini tushib qolishi mumkin bo‘lgan tillar (pro-drop) sirasiga kiradi. O‘zbek tilida bu fe‘lning shaxs-son ko‘rsatkichlari orqali, yapon tilida esa kontekst orqali aniqlanadi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, yapon tilida subyekt ko‘rsatkichlari murakkabroq funksional tizimga ega. O‘zbek tilida esa subyektini ifodalashda fe‘l morfologiyasi muhim rol o‘ynaydi. Obyekt ko‘rsatkichlarida esa o‘zbek tilida semantik yuklama kuchliroq bo‘lsa, yapon tilida sintaktik bog‘liqlik ustunlik qiladi.

XULOSA

O‘zbek va yapon tillarining qiyosiy tahlili quyidagi natijalarni ko‘rsatdi:

1. Har ikki til SOV tipiga mansub bo‘lib, agglyutinativ xususiyatga ega.
2. Obyekt ko‘rsatkichlari funksional jihatdan o‘xshash bo‘lsa-da, o‘zbek tilida semantik farqlanish kuchliroq.
3. Yapon tilidagi “wa” va “ga” qarama-qarshiligi o‘zbek tilida grammatik emas, balki diskursiv vositalar orqali ifodalanadi.
4. Mazkur tadqiqot natijalari tarjima nazariyasi va til o‘qitish metodikasida muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G‘ulomov, A. (1976). *O‘zbek tilida kelishik kategoriyasi*. Toshkent: Fan.

2. Abdurahmonov, G'. (1996). *Hozirgi o'zbek adabiy tili*. Toshkent: O'qituvchi.
3. Tsujimura, N. (2014). *An Introduction to Japanese Linguistics* (3rd ed.). Malden, MA: Wiley-Blackwell.
4. Iwasaki, S. (2013). *Japanese Grammar: A Synthesis Approach*. Amsterdam: John Benjamins.
5. Comrie, B. (1989). *Language Universals and Linguistic Typology*. Chicago: University of Chicago Press.
6. Song, J. J. (2012). *Word Order*. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Lambrecht, K. (1994). *Information Structure and Sentence Form*. Cambridge: Cambridge University Press.
8. Kuroda, S.-Y. (2005). *Focusing on the Matter of Topic*. Amsterdam: John Benjamins.